

ВІДГУК

офіційного опонента Князя Святослава Володимировича на дисертаційну роботу Маслак Марії Володимирівни на тему: «Формування складових механізму внутрішньофірмового трансферу технологій на засадах інтрапренерства», яку подано на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємством (за видами економічної діяльності)

Актуальність дослідження

В умовах загострення конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках необхідним є впровадження науково-технічних досягнень в господарську діяльність вітчизняних підприємств, використання прогресивних виробничих та організаційно-управлінських технологій з метою отримання стійких конкурентних переваг і лідируючих позицій серед підприємств-конкурентів. Однак, успішна реалізація обраної інноваційної моделі розвитку має ряд перешкод: дефіцит фінансових ресурсів, недостатньо прогресивна техніко-технологічна база, нестача висококваліфікованих, креативних кадрів, недостатня державна підтримка інноваційного розвитку вітчизняних господарюючих суб'єктів, нерозвиненість інвестиційно-інноваційної інфраструктури на макро- та мікрорівнях. Останнім часом усе більше уваги приділяють такій проблемі як неналагодженість комунікації у ланцюгу «наука-виробництво», відсутність ефективного механізму взаємодії між ланками інноваційного процесу, що створює реальні загрози успішній комерціалізації сучасних інноваційно-інтелектуальних технологій. Саме внутрішньофірмовий трансфер технологій є необхідною ланкою між фундаментальними та експериментальними дослідженням і промисловим освоєнням продукту, між етапами виникнення інноваційної ідеї, її розробки та впровадження в

реальній господарській діяльності підприємств. Саме розвиток складових механізму внутрішньофірмового трансферу технологій на вітчизняних підприємствах є актуальним завданням сьогодення, вирішення якого забезпечуватиме успішну комерціалізацію інноваційних розробок.

Тому тема дисертаційної роботи Маслак М. В. є актуальною та своєчасною, а мета дослідження – цікавою з наукової та практичної точок зору. Варто відзначити, що дослідження виконано у контексті основних наукових напрямів науково-дослідницької діяльності Національного технічного університету «Харківський політехнічний університет», що також підтверджує наукову значимість обраної автором проблематики.

Формулювання наукового завдання, нове вирішення якого отримано у дисертації

Метою дисертаційної роботи є узагальнення методичних і науково-практичних рекомендацій щодо розвитку складових механізму внутрішньофірмового трансферу технологій на засадах інтрапренерства, формування ефективної системи забезпечення розробки та передачі інтелектуально-інноваційних технологій на вітчизняних машинобудівних підприємствах.

Для досягнення мети автором було поставлено та вирішено такі завдання:

- розробити концептуальний підхід щодо використання інтрапренерства як основи розвитку внутрішньофірмового трансферу інноваційних технологій на машинобудівних підприємствах;

- узагальнити та розвинути теоретичні підходи щодо визначення поняття «внутрішньофірмовий трансфер технологій»;

- сформулювати науково-практичні рекомендації щодо розвитку системи трансферу технологій на вітчизняних машинобудівних підприємствах з використанням сценарного підходу;

- розробити алгоритм інтегрального оцінювання ефективності

внутрішньофірмового трансферу технологій на основі кумуляції ефектів у різних сферах діяльності підприємства;

– розробити методичний підхід щодо визначення загального вектору розвитку системи внутрішньофірмового трансферу технологій з урахування внутрішніх і зовнішніх можливостей інноваційного розвитку;

– удосконалити підхід до вартісного оцінювання інтелектуально-інноваційної технології як об'єкта трансферу.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, що сформульовані у дисертації

Обґрунтування актуальності теми дисертаційної роботи слід визнати достатньо переконливим та аргументованим. Наукові положення, висновки та рекомендації автор отримав на основі теоретичного опрацювання визначених у дослідженні завдань, вивчення зарубіжних і вітчизняних наукових праць.

Висновки та рекомендації дисертаційної роботи представлено послідовно, вони є цілком логічним завершенням проведених досліджень. Достовірність наукових положень, викладених у дисертації, обґрунтовується системним використанням загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: теоретичного узагальнення та синтезу, логічного та системного аналізу, математичної статистики, порівняльного аналізу, матричного аналізу, багатокритеріальної оптимізації, графічного аналізу (с. 12).

Аналіз змісту дисертації, опублікованих праць (с. 3-7) та автореферату підтверджує достатній ступінь обґрунтованості наукових положень (с. 13), висновків і рекомендацій (с. 74-76; 153-156; 216-220; 219-220), що містяться у дисертації та виносяться на захист.

Вірогідність положень дисертації забезпечується використанням адекватного інструментарію дослідження, ґрунтовною теоретичною базою, використанням значного обсягу матеріалів Державної служби статистики

України та підтверджується апробацією отриманих наукових результатів на науково-практичних конференціях (с. 15) і в діяльності вітчизняних промислових підприємств (с. 14).

Практичне значення авторських рекомендацій і підходів підтверджується їх апробацією на одинадцяти науково-практичних конференціях: «Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: європейський вектор – нові виклики та можливості» (Львів, 2015); «Balance and Challenges» (Lillafüred, Hungary, 2015); «Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність» (Харків, 2015); «Проблеми та перспективи розвитку економіки освіти регіону» (Кременчук, 2016); «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (Одеса, 2016); «Стратегічно-інноваційний розвиток суб'єктів економічної системи в умовах глобалізації» (Кременчук, 2016); «Актуальні питання організації та управління діяльністю підприємств у сучасних умовах господарювання» (Харків, 2016); «Дослідження та оптимізація економічних процесів «Оптимум–2016»» (Харків, 2016); «Економіко-правовий розвиток сучасної України» (Одеса, 2012); «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами» (Луцьк, 2016); «Економіка природокористування: стан, проблеми, перспективи» (Ірпінь, 2017).

Відповідність структури дисертації встановленим вимогам

Представлена дисертація є завершеним науковим дослідженням, запропоновані автором науково-практичні рекомендації щодо формування складових механізму внутрішньо фірмового трансферу технологій доведені до рівня методичних розробок і мають конкретний рекомендаційний характер.

Наукова новизна і достовірність отриманих результатів

Вирішення поставлених у дисертаційній роботі завдань дозволило сформулювати практичні рекомендації та отримати результати, яким властива наукова новизна.

У дисертації поглиблено категоріально-понятійний апарат терміну «трансфер технологій». Зосереджено увагу на дослідженні двох підприємницьких інституцій, на основі яких здійснюється передача інтелектуально-інноваційних технологій – антрепренерства (зовнішній трансфер) та інтрапренерства (внутрішньофірмовий трансфер) (пп. 1.1, 1.2). Вивчено походження поняття «інтрапренерство», узагальнено теоретичні підходи до його трактування (пп. 2.1). Проаналізовано можливості машинобудівних підприємств Кременчуцького промислового регіону для впровадження інтрапренерства, а також загальний стан і перспективи інноваційного розвитку українського ринку технологічних товарів.

Удосконалено механізм внутрішньофірмового трансферу технологій, визначено особливості взаємодії його організаційної та економічної підсистем, елементів системи забезпечення та узагальнено основні рушійні сили інноваційного розвитку загалом та системи передачі технологій на підприємстві, зокрема. Сформовано модель організації трансферу технологій на засадах процесного та функціонального підходів, визначено основні напрямки стимулювання розвитку інтрапренерської бізнес-структури на вітчизняних машинобудівних підприємствах.

Здобувачем сформовано кумулятивний підхід до оцінювання ефективності внутрішньофірмового трансферу технологій, що передбачає синтез усіх видів отриманих ефектів від розробки та передачі інноваційних технологій між структурними підрозділами підприємства: підвищення інноваційної активності, прогресивності виробничо-технологічної бази, фінансова ефективність інноваційної діяльності підприємства, виробнича ефективність інвестиційно-інноваційної діяльності інтрапренера,

підвищення інноваційності персоналу, ринкова ефективність, екологічна ефективність і комунікативний ефект (пп. 2.3). Запропонований підхід надає можливість оцінювати не лише пряму корисність внутрішньофірмового трансферу технологій, але й опосередковані («spillover») ефекти.

У дисертації обґрунтовано тісний взаємозв'язок між рівнем розвитку системи трансферу технологій на підприємстві та характером і силою впливу зовнішнього середовища. Для забезпечення високої гнучкості та адаптивності системи внутрішньофірмового трансферу технологій сформовано інтегральний підхід щодо визначення сприятливості макрорівня на основі врахування рівня розвитку та реалізації науково-кадрового потенціалу країни, фінансової сприятливості, основних тенденцій розвитку інноваційної діяльності та внутрішнього ринку об'єктів інтелектуальної власності (пп. 3.1).

Сформовано авторський підхід щодо визначення вартості інтелектуально-інноваційної технології на засадах поєднання стандартної та індексної компоненти. Пропозиція автора надає можливість при визначенні ціни технології, що передається, враховувати не лише витрати на створення та трансфер, а й рівень її індивідуальності, унікальності та корисності (пп. 3.2).

Обґрунтовано необхідність розвитку системи внутрішньофірмового трансферу технологій на принципах поліваріативності, гнучкості та адаптивності до змін мікро- та макрорівнів. Запропоновано застосування матричного підходу для визначення загального вектору розвитку системи трансферу технологій на підставі зіставлення внутрішньої ефективності інноваційних змін і сприятливості екзогенних чинників. Для максимізації ефективності внутрішньофірмового трансферу технологій в умовах обмеженості внутрішніх і зовнішніх можливостей запропоновано реалізовувати чотири варіанти розвитку: активний, помірний, антикризовий і перехід до стану тимчасового спокою «кріогенний період» (пп. 3.3). При

цьому в рамках визначених векторів сформовано основні сценарії якісних змін, що передбачають активізацію тієї чи іншої складової системи трансферу технологій: оптимізація джерел фінансування, розвиток інтелектуально-кадрової складової, розвиток виробничо-технологічної складової, розвиток ринкової складової системи (пп. 3.4).

Повнота викладу результатів дослідження у друкованих працях

За матеріалами дисертаційної роботи опубліковано 24 наукових публікації, з них: 3 монографії (у співавторстві), 7 статей у наукових фахових виданнях (із них 2 у наукових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних), 3 – у іноземних фахових періодичних виданнях, 11 – у матеріалах конференцій (с. 3-7).

Аналіз відображення результатів дослідження в авторефераті

Дисертація та автореферат оформлені відповідно до нормативних вимог, що висуваються до робіт такого рівня. Матеріал викладено чітко, логічно та послідовно. Зміст автореферату відображає основні положення дисертації, у ньому достатньо повно викладено результати власних досліджень автора з висвітленням елементів наукової новизни.

Дискусійні положення та зауваження

Незважаючи на вищенаведену позитивну оцінку дисертації, робота не позбавлена положень, які можуть слугувати підставою для дискусії, та окремих недоліків.

1. При формуванні наукової новизни, зокрема першого і третього пунктів, які належать до рубрики «удосконалено» (с. 13) доцільно було конкретизувати чим авторські ідеї відрізняються від існуючих.

2. Дисертант розглядає явище «трансфер» з комерційної і некомерційної позиції (рис. 1.1), при цьому цілком слушно взято до уваги умови матеріальної і нематеріальної комерціалізації. Попри це, здобувач опустив з виду, що комерціалізація може здійснюватись також шляхом укладання договорів франчайзингу і лізингу, які є не лише формами

фінансової участі у трансфері але й повноцінними механізмами його здійснення. Науково-технічний супровід трансферу технологій, інженерно-технологічне консультування реципієнтів також є формою трансферу науково-технічної та інженерно-технологічної інформації.

3. Наведена у п. 1.2 статистична інформація достатньо всесторонньо відображає сучасний стан та перспективи розвитку українського ринку технологічних товарів промислового призначення, проте робота виграє б за умови більш ретельного порівняння наведених даних із інформацією, яка характеризує ринок технологічних товарів у ЄС та інших країнах, з якими Україна має тісні експортно-імпортні зв'язки. Сформовані автором висновки були б обґрунтованішими за умови кластеризації даного ринку і виділення факторів, які впливають на його стан.

4. Оцінювання можливостей впровадження інтрапренерства на машинобудівних підприємствах Кременчуцького промислового регіону здійснено достатньо поверхнево (пп. 1.3), на основі всього чотирьох часткових показників. Було б доцільно сформувані інтегральний підхід, який надавав би максимально точну та адекватну оцінку забезпеченості внутрішньофірмового інноваційного підприємництва всіма видами необхідних ресурсів.

5. У пп. 2.1 достатньо уваги приділено аналізу підходів до оцінювання ефективності інтрапренерства, у тому числі «X-ефективності». Однак, у дисертації так і не була визначена аллокативна та неаллокативна ефективність розвитку внутрішнього інноваційного підприємництва на досліджуваних машинобудівних підприємствах (пп. 2.1).

6. У процесі комплексного оцінювання рівня сприятливості зовнішнього середовища розвитку трансферу технологій на вітчизняних підприємствах (пп. 3.1) було б доцільно врахувати досконалість законодавчої бази щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, розвиненість інвестиційно-інноваційної інфраструктури в Україні, рівень

державної підтримки активізації інноваційної діяльності суб'єктів господарювання.

7. У дисертації механізм розвитку інтрапренерства як сучасної організаційно-економічної основи внутрішньофірмового трансферу технологій на досліджуваних машинобудівних підприємствах обґрунтовано переважно на теоретичному рівні. Хоча логічно було б сформувати більш чіткий набір інструментів і важелів становлення внутрішнього інноваційного підприємництва на кожному з розглянутих господарюючих суб'єктів.

8. Недостатньо уваги приділено механізму формування координаційного центру трансферу технологій у рамках інфраструктурно-інноваційного кластеру, було б доречно визначити ролі та функції кожного з підприємств-учасників у процесі організації та функціонування об'єднання (пп. 3.4)

9. При визначенні якісних сценаріїв розвитку систем трансферу технологій на досліджуваних підприємствах автор враховує лише внутрішні чинники, хоча було б доцільно включити в лінійні моделі чинники макrorівня (пп. 3.3).

10. Оцінюючи ефективність системи внутрішньофірмового трансферу технологій, варто було б врахувати вдосконалення внутрішньої інноваційної інфраструктури як результату розвитку та реалізації науково-технічного потенціалу підприємства та передумови його подальшої «інноваційності» (пп. 2.3).

Надані зауваження не зменшують загальної позитивної оцінки результатів дисертаційної роботи, не зменшують загальної цінності та вагомості наукового доробку дисертанта.

Загальний висновок

Актуальність обраної теми, наукова новизна, теоретична і практична значущість елементів дослідження Маслак М. В. «Формування складових

механізму внутрішньофірмового трансферу технологій на засадах інтрапренерства» дають підстави дійти висновку, що дана дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням.

Зміст дисертаційної роботи, тема дослідження та отримані результати відповідають паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємством (за видами економічної діяльності). Автореферат за структурою і технічним оформленням відповідає чинним вимогам МОН України. Зміст автореферату відповідає змісту дисертаційної роботи.

За складом наукової новизни, рівнем обґрунтованості і достовірності одержаних результатів, їх теоретичною і практичною значущістю дисертація відповідає вимогам пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а здобувач заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент,

**доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри підприємництва та
екологічної експертизи товарів Інституту
екології, природоохоронної діяльності та
туризму ім. В. Чорновола Національного
університету «Львівська політехніка»**

С. В. Князь

Підпис засвідчую

Вчений секретар

Брилинський Р.Б.